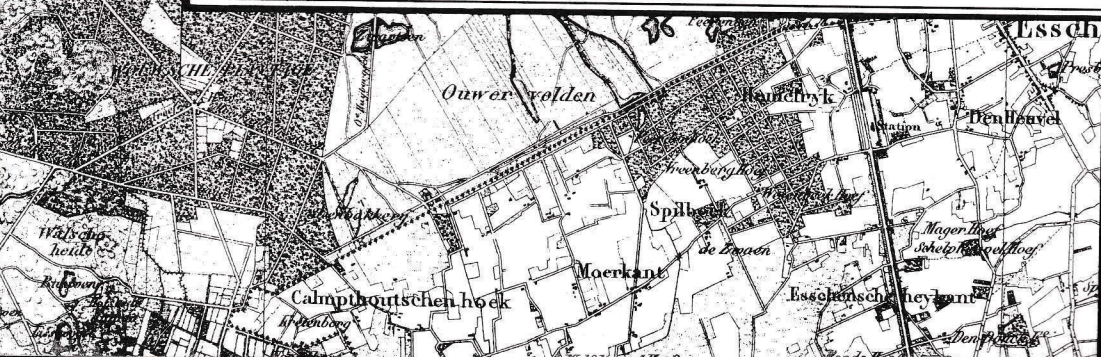

heemkunde kring
DE VIERSCHAER
WOUW

Wouw in de Tweede Wereldoorlog

Noodhulp in de oorlog

Begin juni 1940 werd in Amsterdam onder voorzitterschap van burgemeester dr. W. de Vlugt het Nationaal Hulpcomité 1940 opgericht. Doel van dat comité was om geld en goederen in te zamelen voor de oorlogsslachtoffers. Dat moest gebeuren door in het hele land plaatselijke hulpcomités in het leven te roepen. Die zouden dan op zaterdag 15 juni of de week daarna op stap gaan om in te zamelen.

Toen het comité bezig was, kwam de eis van Seyss Inquart dat er twee NSB'ers in het comité zitting moesten nemen onder wie Rost van Tonningen. Het comité weigerde die eis en besloot om de voorbereidingen stop te zetten en de collecte niet tot uitvoering te brengen. De collecte werd toen onder auspiciën van secretaris-generaal Frederiks en de commissarissen van de koningin alsnog uitgevoerd.¹⁾

Ook in Wouw werd naarstig naar mensen gezocht, maar er trad al direct vertraging op, want in het archief zit een telegram waarin wordt aangegeven dat 'om technische redenen' de inzameling naar 22 juni wordt verplaatst.²⁾ Op 17 juni 1940 werden 1.000 speldjes besteld, want ieder die aan de collecte gaf, zou een speld krijgen. Toen gooide de eis van Seyss Inquart roet in het eten en op 21 juni komt bij de gemeente Wouw een telegram binnen:

*"Burgemeester gemeente Wouw te Wouw.
Hulpcomité 1940 is opgeheven. Inzameling wordt gehouden op 6 juli onder mijn auspiciën in mijn functie als waarnemend hoofd departement met medewerking commissaris der koningin. Stop. Indien aflasting collecte op zaterdag a.s mogelijk dan gaarne doen. Communiqué verschijnt zoo mogelijk morgenavond.*

Secretaris Generaal Binnenlandsche Zaken.³⁾

Brief

Op 1 juli schrijft de commissaris der koningin in de provincie Noord-Brabant, A. van Rijckevorsel, een brief naar alle burgemeesters in zijn provincie. Daaruit blijkt dat de naam van de inzameling veranderd is in 'Nationale inzameling'. De commissaris deelt mee dat het geld dat binnen is gekomen, voor het doel beschikbaar blijft en de naam van de girorekening wordt nu 'Nationale Inzameling 1940'. Als definitieve datum wordt zaterdag 6 juli 1940 aangegeven.

*"Ten einde de opbrengst hiervan zoo hoog mogelijk op te voeren is het wenschelijk, dat een intensieve propaganda voor deze collecte wordt gemaakt. Ik moge U opwekken Uw beste krachten te wijden aan deze propaganda tot opening der beurzen. Gij zoudt daarbij zooveel mogelijk gebruik kunnen maken van bestaande plaatselijke commissies of, wanneer een dergelijke commissie ter plaatse niet aanwezig is, de oprichting daarvan kunnen bevorderen."*⁴⁾

Comité

Burgemeester Termeer gaat inderdaad aan de slag om mensen te vinden die de inzameling willen doen. Hij schrijft daarvoor op 5 juli 1940 een brief, waarin hij aangeeft dat de inzameling in de eerste helft van de maand juli plaats vindt. De gemeente wordt in zeven stukken verdeeld en voor elk deel nodigt hij twee mensen uit om de collecte te verzorgen.

"Lijsten ter intekening behoeven niet te worden aangeboden. De huizen der minvermogenden kunnen worden voorbijgegaan", geeft de burgemeester al bij voorbaat aan.

Voor de kom van de parochie Wouw vraagt hij J. Luijckx en F. Huijgen. Voor de Biezen en de Kleine en Groote Spellestraat worden D. van

Gremberghe en P. Willemen gevraagd, terwijl de rest van de parochie Wouw door R. Maatjens en J. Anthonissen bewerkt moeten worden.

De kom van de parochie Heerle is gereserveerd voor L. Plevier en C. van Heijst, terwijl C. Daverveldt en Jac. Dekkers de rest van de parochie Heerle voor hun rekening mogen nemen. In Moerstraten gaan A. van Akkeren en Jac. Damen op stap en in Wouwse Plantage A. de Backer en A. van Tilburg.

Van een aantal collectanten zit een bevestiging in het dossier dat ze daadwerkelijk hun medewerking willen verlenen.

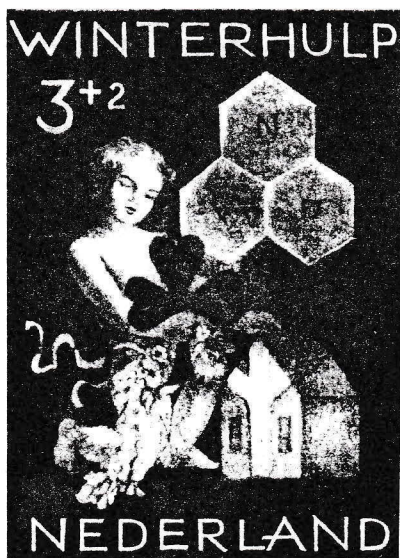
Succes

De collecte is inderdaad succesvol verlopen, want op 24 juli 1940 laat burgemeester A. Termeer aan de commissaris van de koningin weten dat er een totaalbedrag van f 1.364,52 is ontvangen. Zeker voor die tijd geen slecht resultaat. De Nationale Inzameling 1940 laat later ook aan de gemeente weten dat het bedrag is ontvangen.⁵⁾

De meeste leden van het comité dat in Wouw op pad ging, hadden trouwens al ervaring in het collecteren, want in 1939 gingen ze op stap voor het Algemeen Steuncomité 1939. Ook toen werden zeven groepen van twee personen op pad gestuurd om in een bepaalde wijk te collecteren. De meeste namen komen overeen met die op de lijst van 1940. Het geld was toen bestemd voor het Nationaal Fonds voor Bijzondere noden. De opbrengst was aanmerkelijk minder, want de gemeente Wouw kon toen slechts een bedrag van f 300,21 overmaken.⁶⁾

Winterhulp

Deze eerste actie mondde uit in de Winterhulpcollecte die eind 1940 voor het eerst werd gehouden. Van die eerste collecte is in het Wouwse archief niets terug te vinden. Landelijk was het in elk geval een fiasco omdat niet meer dan f 520.000,= binnenkwam, waarvan dan nog een groot deel door Duitse soldaten gegeven zou worden. Het publiek was niet weg van deze actie, omdat er met name NSB'ers achter stonden en het geheel geënt was op de Duitse Winterhulp.

Ontwerpen voor de zegels van de winterhulp. Boven de zegel van $1\frac{1}{2} + 3\frac{1}{2}$ cent. Eerst werd nog geacht om die een waarde van $3 + 2$ cent te geven (links). Onder de zegel van $7\frac{1}{2} + 7\frac{1}{2}$ cent. Bij het eerste ontwerp werd hier gedacht aan een toeslag van vijf cent (Afbeelding Filatelie Informatie blz 7533-145 en 7533-149)

Uit 1942 is wel wat materiaal bewaard gebleven. In een brief van 29 oktober 1941 lezen we:

*"...deel U mede dat de bevolking dezer gemeente de Winterhulpactie op zijn zachtst uitgedrukt niet welgezin-
d is. Dit geldt zoowel voor de minderen als de beter gesi-
tueerden. Deze gezindheid blijkt voldoende uit het feit,
dat ik voor de eerste lijstencollecte geen collectanten
heb kunnen krijgen, terwijl zich voor de eerste straatcol-
lecte slechts twee collectanten hebben aangemeld."*⁷⁾

Ook de houding van de NSB ten opzichte van de winterhulp noemt burgemeester Termeer niet erg positief. Van de Oostelaarschestraat en omgeving is een intekenlijst bewaard gebleven met daarop 34 namen, waarvan er 20 iets gaven. Er werden in totaal 5 collecten gehouden in deze straat en in totaal werd er een bedrag van f 37,70 ontvangen. Ophaler van het geld was J. Reijns die overigens zelf niets gaf !

In 1944 kwam een serie postzegels uit met als thema de Volksdienst en de winterhulp. De zegels van de Winterhulp hadden een frankeerwaarde van 1½ cent en 7½ cent. De toeslag bedroeg respectievelijk 3½ cent en 7½ cent.

Hulp

Niet alleen werd er geld ingezameld; er werd ook wel geld uitgegeven. In 1941 riep Seyss Inquart het fonds "Notstandsbeihilfe" in het leven. Wouw werd aangewezen als een gemeente die uit het fonds mocht putten om de nood van de bevolking te verzachten.

Op maandag 19 mei 1941 konden mensen zich in de raadzaal van het gemeentehuis aanmelden voor een uitkering. Die was bestemd, zoals in de brief staat te lezen 'om zooveel mogelijk de nood der bevolking der Gemeente die door werkloosheid en onder den druk der huidige tijdsomstandigheden meer dan anderen heeft geleden, te lenigen.'⁸⁾

Iedereen die op 10 mei 1940 in de gemeente woonde en die een inkomen had dat niet boven een bepaald bedrag kwam, kon in aanmer-

king komen voor een uitkering. Voor alleenstaanden lag de grens op f 9,= per week, terwijl gezinnen met tien of meer kinderen beneden de 16 jaar een inkomen van f 25,= per week mochten hebben.

Een deel van de inwoners had een oproep gekregen van het Bureau Notstandsbeihilfe in Rotterdam en die moesten zich op maandag 19 en dinsdag 20 mei op het gemeentehuis vervoegen. Andere inwoners die in aanmerking dachten te komen, konden op 21, 22 en 23 mei terecht.

In totaal is een lijst van 204 gezinnen samengesteld die aan de eisen voldeden. Uit een andere bron weten we dat Wouw in augustus 1941 in totaal 1.191 gezinnen telde. Dat ruim een zesde deel onder de norm zat, zegt toch wel iets over de welstand van de mensen op dat moment.⁹⁾

Wouw, 1 oktober 1995

Noten:

1. Dr. L. de Jong. Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog. Deel 4, tweede helft. Blz. 632.
2. GAW. A660. Nationale inzameling.
3. GAW. A660. Het telegram werd op 20 juni 1940 om 20.50 uur verzonden en in Wouw de volgende ochtend om 8.20 uur opgenomen.
4. GAW. A660. Brief van 1 juli 1940, met een nauwkeurige uiteenzetting over de opzet van de nieuwe collecte.
5. GAW. A660. Brieven van 24 juli 1940 en 29 juli 1940.
6. GAW. A1746. Algemeen Steuncomité 1939.
7. Streekarchief Zevenbergen. Collectie Van Wezel. Dossier 2. Houding bevolking ten opzichte van de Winterhulp.
8. GAW. A658. Dossier Notstandsbeihilfe. Niet gedateerd stencil waarin de bevolking opgeroepen wordt zich in te laten schrijven.
9. GAW A658. Correspondentie tussen gemeente Wouw en de Notstandsbeihilfe in Rotterdam waaruit blijkt dat op 1 januari 1941 1.191 gezinnen in de gemeente Wouw woonden en 13 alleenstaanden. De bevolking was voor 100 % katholiek.

